

Henk Hilhorst en Gert Bieshaar | Hanneke Cusell

Weidevogelbescherming: goede samenwerking loont

Hanneke Cusell

Op een prachtige zonnige middag eind mei fiets ik naar Eemnes. Daar heb ik afgesproken met Gert Bieshaar. Hij neemt me mee naar een plas-dras perceel en vertelt me die middag van alles over het beschermen van weidevogels. Het is warm, er waait een licht windje en de hele tijd hoor je het geluid van Grutto's, Kieviten en Tureluurs.

Bij het perceel laat Gert me eerst een kaart zien met daarop alle percelen van de betreffende boer. De kleuren ervan geven het type beheer aan. Op een andere grote kaart worden per perceel de gegevens en uitkomsten bijgehouden van de nesten die daar zijn gevonden. De kaarten hangen bij de boerderij in een stal.

Als we langs het perceel lopen, zien we in het midden een greppel met een ondiepe plas-dras situatie. De greppel wordt met water uit de sloot gevoed middels een pompje op zonne-energie en een slang. De drassige grond is voor de volwassen weidevogels aantrekkelijk want daarin kunnen ze gemakkelijk wormen vinden.

Bloemenzee

De vegetatie die we zien vormt een prachtige, kleurrijke bloemenzee. Het is een nieuw kruidenmengsel dat speciaal voor de weidevogels is uitgekiend. Sinds 2022 is een aantal percelen hiermee ingezaaid. Het blijkt ideaal voor de jonge kuikens, want het is open genoeg om er doorheen te kunnen lopen en de kruiden zorgen voor allerlei insecten. Belangrijk, omdat de kuikens van weidevogels – weliswaar begeleid door hun ouders – vanaf de eerste dag zelf hun voedsel moeten zoeken. Alleen de Scholekster doet het anders: die voedt de kuikens de eerste tien dagen. Handig want Scholeksters broeden ook steeds vaker op platte daken.

In plas-dras percelen zonder het kruidenmengsel is de begroeiing veel

hoger en minder gevarieerd. De afspraak is om na zes jaar te kijken hoe de kruidenrijke percelen erbij staan en wat voor effect ze hebben. Vooralsnog lijkt dit positief: in deze percelen zijn veel meer nesten dan in andere percelen.

Als we verder lopen, zien en horen we opvliegende en alarmerende Kieviten en Tureluurs en later ook Grutto's. In een ander perceel met legselbeheer zien we drie nestjes van Kieviten, met achtereenvolgens drie, vier en zelfs vijf gespikkelde eieren. Verder een nest van een Grutto, met daarin nog een mosterdkleurig ei dat niet bevrucht is (schier) en dus niet is uitgekomen. Scholeksters zien we niet, maar wel een nestje van een Meerkoet.

Legselbeheer

Er zijn verschillende maatregelen die boeren kunnen nemen om de weidevogels te beschermen. Qua type beheer worden onderscheiden: extensief beheer, maisland, legselbeheer, uitgesteld maaien tot 1 of 15 juni en plas-dras al dan niet met kruidenrijke vegetatie.

Legselbeheer wil zeggen dat de nesten worden gezocht en gemarkeerd. Boeren willen graag zoekers hebben die dat doen. Om de vogels niet te erg te verstoren is het belangrijk om het perceel maar één keer door te lopen en daarna minimaal twee weken weg te blijven. Als de meeste nesten gevonden zijn, gaat de boer meestal nog een keer met de trekker door het perceel om ook de laatste nesten op te sporen, want bij een trekker blijven de vogels veel langer zitten dan wanneer je door het perceel loopt.

Het markeren gebeurt met twee stokken, elk op ongeveer vijf meter van het nest, met op beide een geel rondje, voor waarneming door drones. Nesten zoeken gebeurt op percelen met gras en mais. De boer maait, mest, ploegt enzovoort daarna ruim om het nest heen. Als het

een maisperceel is, worden de nesten ook wel in mandjes gelegd en verplaatst wanneer het perceel wordt bewerkt. Als er veel koeien of schapen zijn, of als er een aantal nesten bij elkaar zit, wordt er vaak een stroomdraadje om de nesten heen gespannen.

Uitgesteld maaien

Bij uitgesteld maaien is er een rustperiode van 1 april tot 1 of 15 juni, waarin je niet mag maaien maar ook niet in het perceel mag lopen. Het leggen van eieren gebeurt tussen eind maart en begin mei. Het duurt 25 dagen tot ze uitkomen en daarna vier weken totdat de kuikens vliegvlug zijn. Eind mei of begin juni zijn de eieren in heel veel nesten uitgekomen. Als er dan wordt gemaaid nemen de ouders de pullen mee naar het perceel ernaast.

Een rustperiode tot 15 juni wordt vooral toegepast in plas-dras percelen en percelen waar veel vogels zitten. Als de eieren op 1 of 15 juni nog niet uitgekomen zijn, is er ook nog de zogenoemde 'last minute' mogelijkheid; dan wordt het maaien met nog twee weken uitgesteld. Om predatie door vossen tegen te gaan, wordt er bij plas-dras situaties een raster om het perceel gezet: dit staat in de sloot en bestaat uit paaltjes met stroomdraadjes en accu's met een bepaald getik dat de vossen herkennen. Na afloop van het seizoen wordt het raster eruit gehaald en opgeslagen bij de boer.

Omdat je in percelen met uitgesteld maaien tijdens de rustperiode niet mag lopen, weet je ook niet waar de nesten zitten en wat het broedresultaat daarvan is. Maar je kunt dan wel monitoren: je loopt dan langs het perceel en neemt waar welke vogels alarmerend opvliegen en of het om een enkele vogel of om een paartje gaat. Op deze manier kun je het aantal territoria tellen. Dat gebeurt in vijf rondes vanaf begin april, elke twee weken, tot begin juni.

Westelijke Eempolders - de kleur geeft het type
beheer per perceel weer | Hanneke Cusell

Kruidrijke vegetatie

Zonder boeren geen weidevogels

Aan de verschillende maatregelen hangt een prijskaartje. Zo betekent het uitgestelde maaien dat de boeren begin mei het gras niet kunnen binnenhalen. Dat jonge verse gras bevat meer eiwitten dan later met als resultaat ook meer melk. De boeren krijgen voor hun maatregelen een redelijke vergoeding. In de Eempolders doen veel boeren mee. In het hele gebied gaat het om ongeveer 100 boeren. In de Westelijke Eempolders – dat is het gebied ten westen van de Eem binnen de provincie Utrecht, dus zonder de Oostermeent – doen 34 boeren mee; dat is zo'n 90% van de boeren daar.

Een voorwaarde om mee te doen is dat de boer minimaal één perceel heeft met uitgesteld maaien. Het streven is dat elke boer ook een perceel met plas-dras en kruidenvegetatie heeft. De boeren die meedoen zijn verenigd in het Collectief Eemland. Dit Collectief is opgericht door de boeren samen met het Landschapsbeheer Utrecht. Gert en Ger Jan van Loenen zijn gebiedsregisseurs in de Westelijke Eempolders; onlangs is Henk Hilhorst daar als derde gebiedsregisseur bij gekomen. Zij hebben veel contact met de boeren, kunnen hen adviseren en de

Henk Hilhorst en Gert Bieshaar | Hanneke Cusell

boeren kunnen hun ook van alles vragen. Het contact met de boeren zorgt voor een heel goede samenwerking. Naast de Westelijke Eempolders zijn er nog twee gebieden: Bunschoten – Eemdijk en Hoogland. Vanuit de provincie Utrecht is er een coördinator voor het hele gebied Eempolders.

Contract

De boeren sluiten voor zes jaar een contract af met het bestuur van het Collectief Eemland. Dat wordt elk jaar geëvalueerd en dan meestal ook weer verbeterd. Of de boer zich aan de afgesproken maatregelen houdt, wordt ook gecontroleerd. De NVWA (Nederlandse

Plas-dras en kruidenrijke vegetatie

Plas-dras | Hanneke Cusell

Kievitsnest met maar liefst 5 eieren | Hanneke Cusell

Voedsel- en Warenautoriteit) controleert de uitvoering van de maatregelen, maar ook Gert en de andere gebiedsregisseurs houden toezicht. Ook is er controle door de provincie en Sovon.

De bescherming is belangrijk omdat de weidevogels in het algemeen achteruit gaan. Maar in Eemland gaat het goed

dankzij de goede samenwerking en het enthousiasme van de boeren. Elk jaar wordt er een Gouden Grutto uitgereikt aan een agrariër die zich bovengemiddeld inzet voor de weidevogels op zijn of haar land. Het is een bronzen wisseltrofee, vergezeld van een bedrag van 5.000 euro, bedoeld om de biodiversiteit op het

bedrijf verder te ontwikkelen. Het gaat daarbij dus niet om het aantal vogels, maar volgens Gert is het soms toch bijna een competitie bij welke boer de meeste vogels zitten.

Zeker vogelaars weten Eemland te vinden en komen van heinde en verre – zelfs uit het buitenland – naar dit voor weidevogels unieke gebied. Omgekeerd vinden de boeren het leuk om complimenten te krijgen en te horen dat het er mooi uitziet en steeds mooier wordt.

Weidevogelbescherming

De Werkgroep Weidevogelbescherming begon in 1992 in het Westelijk Eemgebied. Marc van Houten begon toen met het zoeken en beschermen van nesten. In 1995 heeft Gert het van hem overgenomen, op voorwaarde dat hij het samen met iemand anders kon doen. Leren hoe je kunt zien waar Kievitsnesten zitten, hoefde Gert niet meer, want dat wist hij al vanuit zijn jonge jaren toen hij met een vriendje vaak bij een boer kwam die twee percelen in het gebied had. Ze moesten er dan met paard en wagen naar toe om daar de koeien te melken en de melk op te halen. Gert zijn bemoeienissen met weidevogels beslaan nu dus al bijna 30 jaar. In het

Nest Meerkoet | Hanneke Cusell

begin waren er maar drie deelnemende boeren. Maar als Gert ergens nesten zag, ging hij naar de boeren toe die dan vaak belangeloos bereid waren om er omheen te maaien. Het aantal boeren dat meedoet is zo steeds verder gegroeid.

Vrijwilligers

De werkgroep telt momenteel zo'n 48 vrijwilligers. Bij elke boer is er een vast groepje van 3 tot 5 vrijwilligers en per boer is één van hen het aanspreekpunt. Dat is iemand met wat meer ervaring, die één of meer vrijwilligers onder zijn of haar hoede neemt. De boer en de vrijwilligers kennen elkaar, drinken samen koffie en praten ook over andere dingen dan nesten.

Het seizoen loopt van begin april tot half juni. Het gaat om de bescherming van weidevogels, zodanig dat de kuikens vliegvlug worden. Weidevogels wil zeggen: Kieviten, Tureluurs, Grutto's en Scholeksters. Maar ook nesten van eenden zoals Slobeenden, talingen en dergelijke worden beschermd. Er wordt alleen gezocht en door percelen gelopen als het droog is, want als het regent of zelfs maar miezert worden de eieren nat als de vogels van het nest afgaan.

Leren om nesten te zoeken is niet eenvoudig en kost vaak veel tijd – soms jaren – want je moet het gedrag van de vogels kennen. Gert legt het uit: het is belangrijk om niet vlak voor je voeten te kijken, maar in de verte. Waar je dan vogels alarmerend op ziet vliegen, moet je vervolgens beter gaan zoeken. Zelfs dan kan het nog lastig zijn, want een Tureluur trekt zijn nest dicht, zodat je het niet meer ziet. Ook de Grutto doet dat, maar dat nest kun je nog wel zien, want de grashalmen zijn helemaal verdord. Het opleiden van vrijwilligers in de praktijk doen Gert en de anderen zelf.

Beschermen is leuk en loont

Volgens Gert is het beschermen van weidevogels in de eerste plaats heel belangrijk, omdat ze anders zouden kunnen verdwijnen of zelfs uitsterven. Eemland was altijd al een uniek gebied voor vogels. Vroeger waren er heel veel vogels, want de boer had toen niet al zijn land nodig. Door de manier van boeren en het maaibeeld werd het gebied echter steeds minder geschikt. Nu staan de weidevogels onder druk, maar in Eemland gaat het – zoals gezegd - goed dankzij

Gert Bieshaar | Hanneke Cusell

de prima samenwerking met de boeren. Gerts grootse wens en hoop is dat de Eempolders een uniek gebied voor de weidevogels blijven.

Daarnaast vindt hij het ook heel leuk. Allereerst is er het buiten zijn en het genieten van de natuur, maar vooral het contact met de boeren en de samenwerking daarmee maken het ontzettend plezierig. Gert heeft interesse in wat ze doen en wat er qua ontwikkelingen op hen afkomt – zoals enerzijds een goede melkprijs, maar anderzijds ook een hogere prijs voor diesel en kunstmestkorrels – en denkt ook graag met hen mee. Verder hangt hij bijvoorbeeld in de stallen en onder bruggen nestkastjes op voor Boerenzwaluwen. Deze blijken erg succesvol en de boeren vinden dat geweldig. In feite ga je volgens hem bijna deel uitmaken van hun sociale leven. Zo

heeft hij ook wel eens geholpen om een koe uit de wetering te halen, of werd hij uitgenodigd als een boer ging trouwen. In 2022 is Gert als dank voor alles wat hij al zoveel jaren doet – het regelen van vrijwilligers, het contact met de boeren en altijd klaar staan om allerlei zaken te bespreken – uitgeroepen tot Weidevogelheld 2022. Eerder heeft hij in Eemnes voor de goede resultaten met vrijwilligers al een ‘koetje’ ontvangen. Daarnaast werd hij vanwege al zijn inspanningen benoemd tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Dat zijn bijzondere verdiensten gewaardeerd worden, bleek in juli toen hij van Vogelbescherming de Gouden Lepelaar ontving.

Gert Bieshaar met Oorkonde Gouden lepelaar geflankeerd door trotse vrouw en dochter | Hugo Weenen

Meedoen?

De werkgroep heeft momenteel alleen behoefte aan heel geïnteresseerde en ervaren mensen die het gedrag van vogels goed kunnen herkennen. Daarnaast moeten zij in de periode van 1 april tot half juni minimaal één dagdeel per week of meer beschikbaar zijn.

Als je die ervaring niet hebt, maar wel graag wilt leren om nesten van weidevogels te zoeken en te beschermen, meld je dan bij Gert. Dan kijken Gert en de andere gebiedsregisseurs of er mogelijkheden zijn om met een meer ervaren vrijwilliger mee te lopen zodat je die ervaring gaandeweg in de praktijk op kunt doen.

g.bieshaar1@kpnplanet.nl

